

(המשך מעמוד 59)

בגרמניה. ואם זה מעניין אותך, אני נשוי לתימניה. הוא לחש לה. זה לא כל כך מעניין אותה.

הר דורה מסתרק, מאפר את פניו ולובש מיכנסיים עם שלייקס. וסמוקינג מבהיק. קורט מאס. הפסנתרן שלו מזה 24 שנים. רוכס לו את עניבת הפרפר. הם מדברים ביניהם גרמנית. כל מי שנכנס לחדר ההלבשה מדבר עם הר דורה גרמנית.

באולם מושמעת כעת מוסיקת-דקע רומנטית מתוך רדיו טרנזיסטור בעל שני רמקולים. את המוזיקה הזו שמעתי בזיילרד. שמאלץ נפלא ומתקתק. הקהל מתיישב. השורות מתמלאות. קהל שקט. סבלני. הרחש בעל המבטא הגרמני לעולם אינו עולה לטונים גבוהים מדי.

פרדי דורה עולה לבימה לקול נגינתו של קורט. המנגן דווקא את ארץ. ארץ. ארץ של אילנית. כמה בדיחות. הקהל משי תולל. בדיחות פוליטיות. אני מצליחה להבין מתוכן רק את השמות. אוון - הקהל שואג. תמ' - הקהל מוחא-כפיים. מוטה'ה גורנישט. אבו חצירא. בורג יישלח לאולימפיאדה בתור שר-המרתון כאלוף הארץ. אני מזהה עוד שמות מהמפה

פרדי דורה, כוכב-עבר שנשכח. אולי נציגה האחרון על הבימה של קהיליית הייקים, ההולכת ומזדקנת. דרכו אפשר ללמוד. אולי. מה קרה לנו בארץ הזו.

מתי עלית ארצה?

רגע לפני הסוף. מלאו לי 17 שנים. אחי ואני מילאנו טפסים לעליית הנוער ומסרנו אותם לקהילה, הוא לא הספיק לעלות והלך יחד עם כל ששת אחי ואחיותי ועם אבי ואמי, אני היחיד מכל המישפחה שניצלתי, כשעליתי ארצה ב-1939 במסגרת עליית הנוער.

מה היתה התחנה הראשונה שלך בארץ-ישראל?

קיבוץ עין-חרוד. הכניסו אותי לעבוד בסנדלריה. עברתי עם איש נפלא, שלשמחתי הרבה חי עד היום, גוראריה שרף, שמו. האיש הזה מקיף כל שנה את הגילבוע. לא ידעתי עברית ולא ידעתי יידיש. הייתי ילד מבית ייקי אמיתי. אבא שלי היה חייל גרמני, שלחם במלחמת העולם הראשונה, עם כל האותות שקיבל הוא גם הלך לבוכנוואלד. הוא גם התחתן במדים של חייל גרמני. הוא היה מאלה שהאמינו שלא יאונה להם רע, מפני שלחמו למען גרמניה.

הכעס הלך וגבר ככל שהגיעו השמועות מאירופה. הם כעסו עלינו ולא הבינו איך לא התגרנו לעליית הנאציזם.

זו היתה התקופה של מיקלחות ביחד, בתי שימוש ביחד, כניסה ביחד. כולנו הבאנו מהבית

„רוב העליה הייקית ישבה פה על המיזוזות וחיתכה שהמילחמה תעבור, כדי לחזור לגרמניה“

ארגונים עם בגדים. כל אמא שלחה כמה שרק יכלה. לקחו לנו את כל הארגונים והכניסו אותם למחסן. הם אמרו שאנחנו נלבש מה שכולם לובשים. היום אפשר להבין את זה. אז לא הבנו למה לוקחים מאיתנו את המעט שיש לנו מהבית. לא הבנו מה רוצים מאיתנו.

שנותך ממישפחתו, ילד הנמצא בארץ זרה ולא יודע דבר על גורל מישפחתו? הכי נורא היה שאיראפר היה לדבר עם מישפחה. אף אחד מהמדייקים לא הבין מה עובר עלינו, אולי בגלל שאף אחד לא ידע את הממדים של השואה, אף אחד לא ידע כמעט עד הסוף. אני זוכר שזוג אחד מעין-חרוד היו בשליחות בפולין ולא יכלו לחזור, אבל איכשהו הגיעו. אני זוכר את החגיגות לקראת בואם, ואז נודע לנו על מחנות-הריכוז. ניסינו לא לחשוב, ניסינו לעשות למען המישפחות, אבל מה יכולנו לעשות?

ב-1941 נסעתי לתל-אביב עם חברים. כל אחד היה עסוק לפרנסתו. אני עשיתי כל מה שרק אפשר. צבעתי גגות, עד שיום אחד הצטרפתי לבימה זעירה בשם לילית והתחלתי להתפרסם בתל-אביב. איפה שהיה נשף, היה פרדי. היה לי פרטנר בשם דני. רקדנו סטפס. זה היה הרבה.

השנסון הראשון שלי תורגם עליידי רפאל קלצ'קין. ההצלחה היתה גדולה, אבל העסק פשט את הרגל. הייתי עליו ושמח וטוב לב, ולא חשבתי על מה שקורה באירופה. באותה תקופה היו המון מועדוני-לילה בתל-אביב. התקבלתי במועדון לילה ברחוב הירקון, אחר-כך הופעתי בקאזינו של חיפה. זה היה קאזינו באירופה לא היה קאזינו כזה.

מה שמצחק זה שהבעיה שלי אז, היתה ששרתי עברית והיו שם המון חיילים בריטים ואוסטרלים. נו, היית מאמינה? אז שרתי עברית, היום אני צריך לשיר בגרמנית.

נו, טוב, אם צריך אנגלית, אז התחלנו להופיע במועדון-הלילה סמדר. איפה שהיום השגרירות האמריקאית. לא מוכר לך השם? נו באמת, את לא יודעת איזה מקום זה היה? היו שם תוכניות בינלאומיות. היתה התזמורת של שמואל פרשקו, מוכר לך השם? לא? מה איתך? „האמיני יום יבוא“? לא מוכר לך? נו טוב, זה כבר בטח מוכר לך מיידלה, אמא שלך בטח שרה לך את זה. הוא היה

„לא יכולתי להחזיק את הכוונדק בנהריה. אני לא רגיל לקהל שבורח בלי לשלם. אצלי מלצר עם סמוקינג היה מגיש לשולחן, ואנשים שילמו אחרי התוכנית, לא לפני“

אחד המוזיקנטים הכי גדולים. מוכן שהוא היום באמריקה. נו, זו היתה תזמורת מאוד מפורסמת, אבל מה — רצו שאשיר אנגלית כשכיל האנגלים. אז למדתי את המילים בלי לדעת אנגלית.

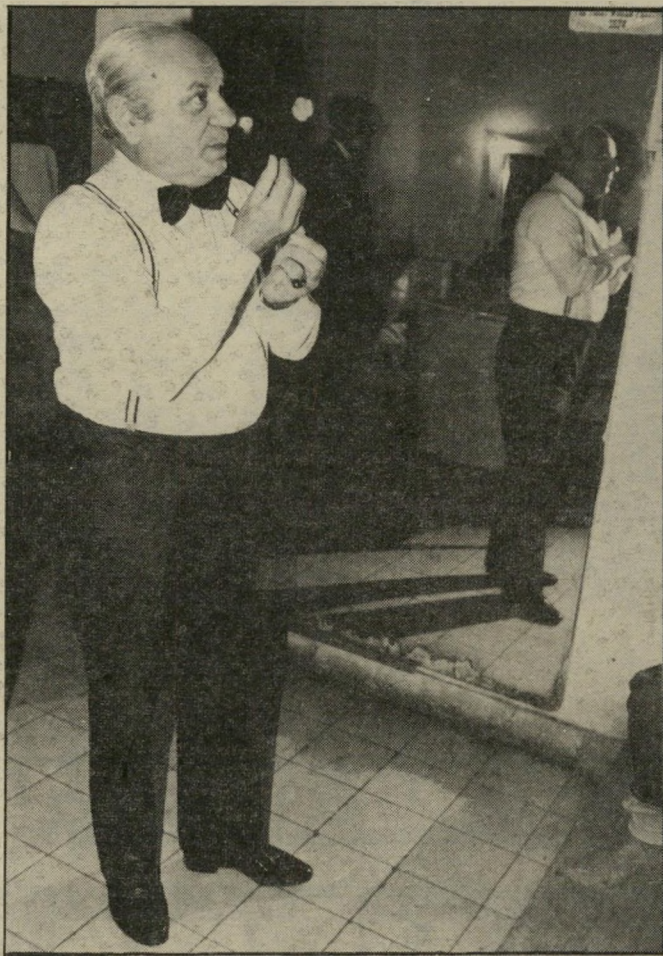
אחת הקליינטיות שם היתה יפה גוסטין, מוכר לך השם? נכון, מיידלה, יפה ירקוני. אז יפה היתה באה עם אמא שלה ועם אחיה. היא היתה אז רקדנית אצל גרטרוד קראוס, שהיתה פעם שם דבר בתל-אביב. ויפה גוסטין היתה מבקשת ממני תמיד במיוחד את השיר „ו בילונג טו מי הארט“. זה היה השיר שלה. נו, תפסתי שהזימרה הולכת לי, נשארתי עם התזמורת והופענו כערב בסמדר ובבוקר ואחריהצהריים בגינת-ים. היתה שם מירפסת ענקית ושם היינו מופיעים. אוי, כמה שהטיילת היתה יפה. למדתי לתופף והוקמבניציה של מתופפים היתה מאוד מיוחדת, ועברתי לעבוד בפאלס דה דאנס ארמון הריקודים.

היה סה נהדר לפני שקמה המדינה.

מה, את לא יודעת את זה? היה קומריאנט אחר מקסים. סאנשאנסקי שמו. כשאמרו שקמה המדינה, הוא נכנס לגינת-ים וצעק: חברה! מדראף! אוט לויפאן סכים המדינה. מה את לא מכירה? נו טוב, הוא אמר חברה, צריך לברוח, זאת תהיה מדינה!

ספר לי עוד על תל-אביב שלפני קום המדינה.

היו בתי-קפה. זה מצלצל לך כמו אגדה, אבל תאמיני לי, בתי-קפה כאלה לא ראו ברייירה הצרפתית. בקפה נוגה ניגנו כל יום אחר-צהריים ובערב תזמורת, וקהל יושב והקשיב. היה קפה פילץ וגינת-ים, והיה הקאמרד קלאב. מועדון החברים. כל הקומפלקס של מלון דן היה שונה. עמר שם מלונצ'קל בשם קפה דן ובהמשך היה בית-קפה עם מירפסת לים.

פרדי דורה: אז והיום

אף פעם לא התרגלתי לכסיקון ולסיגנון החדש שצמח פה אחרי ששתי-הימים...

ואיך הסתדרתם עם המנטליות? לא הסתדרנו! לא ידענו את השפה, שלא לדבר על זה שלדבר בחדר-האוכל של עין-חרוד גרמנית, נחשב לקטסטרופה. מה יכולנו לעשות — לשחק? היינו מאוד מאוד אומללים וזו הסיבה שרוב הילדים עזבו את הקיבוץ. פשוט לא ידעו איך לטפל בנו.

היו עליות נוער שלא הרגישו בליכך אומללות?

נכון. אלה היו העליות של 1935-1936. אלה היו העליות הטובות, שהקימו את חולתה ואת אלונגים. בו בזמן שאנחנו היינו הנוער שניתן להצילו. לא עלינו מתוך אידאולוגיה.

איך התמודדת עם הריחוק מהמישפחה?

קיבלתי מיכתבים מהצלב-האדום. הם היו מאוד מראגים. כתבו לנו געוואלד-עזרי: תעשה! מה יכולתי לעשות? אני זוכר שלמרות המזל הרע, ההורים שלחו לי איגרות-דוארבשווי של בול. עם זה אפשר היה לעשות קניות באתונה. כשהתחילה המלחמה נפסק כל קשר, ואז מצאנו את עצמנו 60 ילדים בסירה אחת.

דיברתם על זה?

מה שפחות, מה שפחות. מה שפחות. אתה יכול לשחזר את סחריד, כילד

היית ילד מבית ייקי, נסלת לארץ חדשה, אקלים חדש, מנטליות חדשה, איך הסתדרת?

הייתי אומלל, כי הייתי לבד. היינו ממש ילדים והיו ילדים הרבה יותר קטנים ממני. מצאתי את עצמי בסביבה זרה גמרי. מדובר

„מי העז להעלות על הדעת שנגיע למה שקורה פה עכשיו? מה נשאר פה? מה קורה פה? זה נורא!“

בעין-חרוד שלפני הפילוג. עין-חרוד שהיתה דוגמה לכל הקיבוצים בארץ. היחס אלינו היה מאוד נוקשה. עברתי היכן שנשלחתי, עברתי עם ציולינג בשורות והם לא הבינו אותנו. לא יכלו להבין מה מתרחש בלבנו, לב ילדים שנשלחו מבתיים למקום זר לחלוטין, והם כעסו עלינו.

הפוליטית. הקהל צוחק, אך לא בהיסטריה. מדובר פה בייקים.

אחר-כך פרדי דורה שר את כל השירים פון נעמי שמר עם מילים משלו. השיר בעברית. הקהל מצטרף בעברית לפזמון החוזר.

אני מניחה שקהל דוברי הגרמנית נהנה מאוד מההופעה של פרדי דורה. נראה שגם הוא נהנה משיחה איתו. אני מבינה שעמוק בלב היה רוצה לחזור ולהופיע לפני קהל דוברי עברית. „קהיליית הייקים מזדקנת“. הוא אומר לי בכאב. „עוד מעט אאלץ להופיע בבתי-אבות“. הקהל הישראלי לא מסתדר איתו. הוא בוכה ממש על הסיגנון שהשתנה פה מאז מלחמת ששתי-הימים. נזכר בגעגועים בימי תל-אביב העליזה, שלפני קום המדינה.

פרדי דורה. ייקה אופייני. מרבית חייו חי בארץ. והוא עדיין לא מכאן. הוא משם. יש להניח שכשהוא מבקר בגרמניה לצורך הופעותיו, הוא מרגיש שם יותר בבית מאשר כאן. 46 שנים הוא בארץ, ועדיין לא התערה. עדין הנימוסים וייקים והתשובות וייקיות. שאלו אותו על השואה ותקבלו תשובה וייקית אופיינית. אני עצמי לא הצלחתי להתמודד עם תשובתו המדהימה. העדפתי להניח למה שאמר וללכת הלאה.